

Keliru Menggunakan Me(N)-...-kan dan Me(N)-...-i

Oleh Suhaimi Mohd. Salleh

DALAM proses membina ayat aktif transitif bahasa Melayu, kata kerja transitif perlu digunakan. Kata kerja transitif lazimnya terdiri daripada perkataan yang menerima imbuhan apitan meN-...-kan dan meN-...-i. Kedua-dua imbuhan ini mengandungi variasi awalan me-, mem-, men-, meng-, meny- dan menge-. Kedua-dua kata kerja ini perlu diikuti oleh objek, iaitu bentuk penyambut bagi kata kerja tersebut, yang merupakan kata nama atau frasa nama. Namun demikian, kebanyakan pelajar dan pengguna bahasa Melayu sering menghadapi masalah untuk menentukan pilihan yang paling tepat, sama ada imbuhan meN-...-kan ataupun meN-...-i yang harus digunakan.

1. *Saya melaporkan untuk TV3 dari London.

Kata kerja transitif di atas diikuti oleh kata sendi nama, bukan kata nama. Hal ini menyebabkan ayat itu tidak gramatis. Oleh itu, ayat yang betul adalah seperti mana-mana satu daripada yang berikut:

1a. Saya **melaporkan berita** untuk TV3 dari London.

1b. Saya **membuat laporan berita** untuk TV3 dari London.

Untuk lebih mudah memahami penggunaan kedua-dua apitan ini, kita bincangkannya berdasarkan aspek-aspek perbezaan maksud, perubahan maksud, dan saling berganti

tanpa perubahan maksud.

Kedua-dua apitan ini berbeza sama sekali. Apitan meN-...-kan menandakan kausatif atau menyebabkan jadi sesuatu, sedangkan meN-...-i menandakan lokatif atau mempunyai unsur tempat. Perbezaan itu lazimnya menyebabkan kedua-duanya tidak boleh saling berganti kerana membawa maksud yang berlainan dan kadang-kadang tidak munasabah langsung dari segi makna.

2. Cadangan **menaikkan premium insurans** kenderaan bermotor telah dikemukakan.

2a. *Cadangan **menaiki premium insurans** kenderaan bermotor telah dikemukakan.

Penggunaan meN-...-kan pada ayat (2) adalah betul kerana menepati maksud kausatif atau menyebabkan jadi naik. Sebaliknya, meN-...-i pada ayat (2a) salah kerana makna imbuhan itu berkaitan dengan tempat, sedangkan **premium** bukanlah benda atau tempat yang boleh dinaiki. Lihatlah contoh lain sebagai perbandingan:

3. Sebuah motosikal RXZ **memasuki halaman rumahku**.

3a. *Sebuah motosikal RXZ **memasukkan halaman rumahku**.

4. Jambatan lama yang **merentangi sungai** itu masih digunakan.

4a. *Jambatan lama yang **merentangkan sungai** itu masih digunakan.

Dalam pada itu, terdapat imbuhan meN-...-kan dan meN-...-i yang menyebabkan maksud berubah apabila digunakan secara saling berganti. Namun begitu, ayat itu masih betul dan gramatis.

5. Doktor itu **menjalankan pembedahan** di Hospital Kuala Lumpur.

5a. Doktor itu **menjalani pembedahan** di Hospital Kuala Lumpur.

Kata kerja dalam ayat (5) bermaksud “melaksanakan tugas membedah pesakit”, tetapi kata kerja pada ayat (5a) membawa maksud “menerima pembedahan”. Perhatikan beberapa contoh lain:

6. Dia terus **mengingatkan saya** yang pelupa ini.

6a. Dia terus **mengingati saya** yang pelupa ini.

7. Mereka tidak patut **membela-kangkan** orang tua.

7a. Mereka tidak patut **membela-kangi** orang tua.

Sungguhpun begitu, sebilangan kecil kata kerja yang menerima apitan meN-...-kan dan meN-...-i boleh saling berganti tanpa membezakan makna.

8. Pekerja sedang **membaiarkan mesin rumput** yang rosak.

8a. Pekerja sedang **membaiki mesin rumput** yang rosak.

9. Tompok-tompok cat yang tumpah itu **mengotorkan** lantai.

9a. Tompok-tompok cat yang tumpah itu **mengotori** lantai.

Jelaslah bahawa imbuhan meN-...-kan dan meN-...-i perlu digunakan mengikut maksud dan konteks yang sesuai.

Ayat aktif transitif boleh menerima satu objek atau dua objek. Dua objek yang muncul dalam ayat aktif transitif dua objek ialah objek sipi dan objek tepat. Objek tepat ialah kata nama atau frasa nama yang mengikuti kata kerja berkenaan, manakala objek sipi ialah kata nama atau frasa nama yang kedua. Kehadiran dua objek ini semakin

mengelirukan pengguna kerana menimbulkan masalah untuk menentukan apitan yang sesuai digunakan, sama ada meN-...-kan ataupun meN-...-i.

Mari kita jadikan ayat-ayat di bawah ini sebagai model perbincangan selanjutnya.

10. Haji Said **membekali** anak-anaknya ilmu agama.

11. Emak saya hanya dapat **mengirim** cikgu salam.

12. Mengapakah Ramli **menghadiahkan** ulam kepada Cikgu Fatimah?

Perkataan bergaris di atas merupakan kata kerja transitif yang terbentuk hasil penggunaan apitan meN-...-kan dan meN-...-i. Objek-objek tepatnya ialah **anak-anaknya**, **cikgu** dan **ulam**, sementara objek-objek sipiinya ialah **ilmu agama**, **salam** dan **Cikgu Fatimah**.

Ayat-ayat di atas salah dari segi penggunaan imbuhan apitan sekiranya ditulis sebagaimana yang berikut:

10a. *Haji Said **membekalkan** anak-anaknya ilmu agama.

11a. *Emak saya hanya dapat **mengirimkan** cikgu salam.

12a. *Mengapakah Ramli **menghadiah** ulam kepada Cikgu Fatimah?

Kesalahannya sangat jelas daripada aspek maksud yang dibawa oleh apitannya. Apitan **membekali** dalam ayat (10) bermaksud “anak-anaknya menjadi objek yang menerima bekalan”, sedangkan dalam ayat (10a), **membekalkan**

membawa maksud “anak-anaknya menjadi bekal”. Begitu jugalah halnya dengan **mengirim** dalam ayat (11) yang membawa maksud “cikgu menjadi objek yang menerima kiriman”, tetapi **mengirimkan** dalam ayat (11a) bermaksud “cikgu menjadi objek yang dikirim”. Imbuhan apitan **menghadiahkan** dalam ayat (12) pula bermaksud “ulam menjadi hadiah”, sedangkan **menghadiah** dalam ayat (12a) membawa maksud “ulam menjadi penerima hadiah”. Oleh itu, imbuhan kata kerja aktif transitif dalam ayat (10a) dan (11a) tidak tepat dari segi makna.

Kedua-dua imbuhan meN-...-kan dan meN-...-i boleh diubahsuai penggunaannya. Hal ini melibatkan pertukaran status objek, iaitu objek tepat akan menjadi objek sipi dan sebaliknya. Imbuhan meN-...-i boleh dijadikan meN-...-kan apabila dimasukkan kata sendi nama kepada sebelum objek sipi. Imbuhan meN-...-kan pula boleh dijadikan meN-...-i apabila kata sendi namanya digugurkan. Ayat akan berubah struktur sebagaimana yang berikut

apabila pertukaran tadi dilakukan.

- 10b. Haji Said **membekalkan** ilmu agama kepada anak-anaknya.
- 11b. Emak saya hanya dapat **mengirimkan** salam kepada cikgu.
- 12b. Mengapakah Ramli **menghadiahikan** Cikgu Fatimah ulam?

Jelaslah bahawa kesalahan dalam ayat aktif transitif terjadi apabila pengguna gagal menentukan penggunaan meN-...-kan dan meN-...-i yang sesuai atau tidak dapat mengenal pasti objek tepat yang sesuai untuk digandingkan dengan apitan-apitan itu. Oleh hal demikian, cara menyelesaikan kekeliruan penggunaan meN-...-kan dan meN-...-i ini boleh dibuat dengan cara melihat penggunaan objek tepat. Mari kita lihat tiga kaedah menyelesaikan masalah ini.

Objek Tepat Bernyawa dan Tidak Bernyawa

Buku *Tatabahasa Dewan* (TD) edisi baharu (1995:197) menurunkan petua yang ada kaitan dengan perbezaan jenis objek tepat, iaitu apitan meN-...-kan lazimnya diikuti oleh objek yang tidak bernyawa dan apitan meN-...-i diikuti oleh objek yang bernyawa. **Anak-anaknya** dalam ayat (10) dan **cikgu** dalam ayat (11) ialah benda yang bernyawa, dan **ulam** dalam ayat (12) bukan benda bernyawa.

Walaupun begitu kaedah ini sesuai digunakan untuk kata kerja transitif yang diikuti oleh dua objek sahaja. Sekiranya kata kerja transitif itu diikuti oleh hanya satu objek, maka objek itu tidak digolongkan kepada jenis bernyawa dan tidak bernyawa. Hal ini demikian kerana penggunaan meN-...-kan atau meN-...-i tertakluk kepada kesesuaian, seperti dalam ayat (1a), (1b), (2), (3), (4), (5), (5a), (6), (6a), (7), (7a), (8), (8a), (9) dan (9a).

Objek Tepat Manfaat

Tidak semua masalah dapat diselesaikan dengan kaedah pertama di atas. Hal ini demikian kerana terdapat juga ayat yang menggunakan meN-...-kan diikuti oleh objek tepat bernyawa. Contohnya:

13. Ibunya **memasakkan** kawan-kawannya sup kambing.
14. Khalil **membacakan** neneknya surat yang baru diterima itu.

TD melihat penggunaan kata kerja transitif tersebut daripada aspek maksud benefaktif atau manfaat. Dengan kata lain, perbuatan atau kata kerja meN-...-kan memberikan manfaat atau faedah kepada objek tepat, iaitu **kawan-kawannya** dan **neneknnya**.

Sekiranya objek sipi, iaitu **sup kambing** dan **surat yang baru diterima** mahu dijadikan objek tepat, penggunaan meN-...-kan seperti yang berikut dianggap tidak gramatis:

- 13a. *Ibunya **memasakkan** sup kambing kepada kawan-kawannya.
- 14a. *Khalil **membacakan** surat yang baru diterima itu kepada neneknya.

Sebaliknya, akhiran -kan wajar dihilangkan supaya tinggal awalan meN- sahaja, tetapi dalam keadaan ini **kawan-kawannya** dan **neneknnya** sudah tidak menjadi objek lagi. Ayat-ayat yang berikut dianggap memiliki satu objek sahaja kerana bahagian selepas objek itu menjadi unsur keterangan semata-mata.

- 13b Ibunya **memasak** sup kambing kepada kawan-kawannya.
- 14b. Khalil **membaca** surat yang baru diterima itu kepada neneknya.

Fungsi Objek Tepat

Pengguna bahasa perlu mengetahui maksud atau fungsi objek tepat bagi kedua-dua apitan itu. Imbuhan meN-...-i memerlukan objek tepat yang terdiri daripada kata nama atau frasa nama yang menunjukkan penerima kata kerja. Maksudnya, objek tepat itu ialah penerima yang menerima atau mendapat sesuatu daripada pelaku. Misalnya, dalam konteks ayat (10), objek tepatnya (anak-anaknya) ialah orang yang menerima (penerima) **bekalan**, dan objek sipi-nya ialah **ilmu agama**. Bagi ayat (11), objek tepatnya (cikgu) ialah penerima kiriman, dan objek sipi-nya ialah bahan kiriman, iaitu **salam**. Begitu juga bagi ayat (12b), **Cikgu Fatimah** merupakan objek tepat kerana beliau yang menerima ulam, manakala **ulam** yang menjadi "mangsa" itu merupakan objek sipi.

Imbuhan meN-...-kan pula memerlukan objek tepat yang terdiri daripada kata nama yang dikenakan perbuatan. Hal ini terdapat dalam ayat-ayat (10b), (11b) dan (12). Jelasnya, objek tepat itu ialah kata nama yang menjadi "mangsa" perbuatan si pelaku. Namun demikian, perlu diingat bahawa objek dalam ayat (13) dan ayat (14) bukannya "mangsa" kerana mereka tidak dikenakan perbuatan. Yang sebenarnya terkena perbuatan ialah objek dalam ayat (13b) dan (14b).

Dengan berdasarkan tiga kaedah menyelesaikan kekeliruan yang disarankan bagi penggunaan kata kerja transitif, iaitu perkataan yang lazimnya menerima imbuhan apitan meN-...-kan dan meN-...-i, pengguna bahasa dapat memastikan bahasa yang tepat dan gramatis, tanpa penyimpangan makna atau maksud. **BB**